

ISSN: 1859-3100

TRƯỜNG ĐẠI HỌC SƯ PHẠM TP HỒ CHÍ MINH
TẠP CHÍ KHOA HỌC

KHOA HỌC GIÁO DỤC
Tập 14, Số 7 (2017): 66-71

Email: tapchikhoahoc@hcmue.edu.vn; Website: http://tckh.hcmue.edu.vn

HO CHI MINH CITY UNIVERSITY OF EDUCATION
JOURNAL OF SCIENCE

EDUCATION SCIENCE
Vol. 14, No. 7 (2017): 66-71

QUAN ĐIỂM CỦA CHỦ TỊCH HỒ CHÍ MINH VỀ VAI TRÒ CỦA GIÁO DỤC TRONG CHIẾN LƯỢC “TRỒNG NGƯỜI”

Lưu Mai Hoa*

Khoa Giáo dục Chính trị - Trường Đại học Sư phạm TP Hồ Chí Minh

Ngày Tòa soạn nhận được bài: 06-01-2017; ngày phân biên đánh giá: 19-01-2017; ngày chấp nhận đăng: 29-7-2017

TÓM TẮT

Quan điểm của Chủ tịch Hồ Chí Minh về chiến lược “trồng người” là quan điểm nhất quán, xuyên suốt trong cuộc đời hoạt động của Người. Chủ tịch Hồ Chí Minh nhấn mạnh vai trò của giáo dục, xem đó là một trong những yếu tố quyết định sự thành công của việc thực hiện mục tiêu xây dựng một nước Việt Nam mới. Kế thừa và vận dụng tư tưởng Hồ Chí Minh trong sự nghiệp đổi mới, Đảng Cộng sản Việt Nam (CSVN) luôn quan tâm xây dựng và phát triển giáo dục nhằm đáp ứng yêu cầu công nghiệp hóa, hiện đại hóa đất nước, hướng đến mục tiêu dân giàu, nước mạnh, xã hội công bằng, dân chủ, văn minh.

Từ khóa: Chủ tịch Hồ Chí Minh, giáo dục, trồng người.

ABSTRACT

President Ho Chi Minh's view on the role of education in the “cultivating people” strategy

President Ho Chi Minh's view on the “cultivating people” strategy is a consistent view throughout his life; in which, he emphasized the role of education as one of the decisive factors for the success of the achievement of the goal of building a new Vietnam. Inheriting and applying the thoughts of Ho Chi Minh in the renovation career, the Party has always been concerned about building and developing education to meet the demand of industrialization and modernization, towards the goal of a rich people, strong country, a fair, democratic and civilized society.

Keywords: President Ho Chi Minh, education, cultivating people.

1. Mở đầu

Chủ tịch Hồ Chí Minh - người thầy vĩ đại của Đảng CSVN, trong suốt cuộc đời hoạt động cách mạng của mình, từ bài giảng đầu tiên trong lớp huấn luyện cán bộ cho đến bản *Di chúc* cuối cùng, Người đặc biệt quan tâm đến vấn đề “trồng người”. Trong chiến lược ấy, Chủ tịch Hồ Chí Minh nhấn mạnh vai trò của giáo dục, xem đó là một trong những yếu tố quyết định của thành công. Đó cũng là cơ sở khoa học,

là kim chỉ nam cho hành động của Đảng CSVN trong nhận thức và hoạt động xây dựng nền giáo dục Việt Nam. Quan điểm của Người mang đậm nét nhân văn, có ý nghĩa vô cùng to lớn đối với sự nghiệp đổi mới và phát triển đất nước trong giai đoạn hiện nay.

2. “Vì lợi ích mười năm thì phải trồng cây. Vì lợi ích trăm năm thì phải trồng người”

* Email: maihoa9378@yahoo.com.vn

Trong tư tưởng Chủ tịch Hồ Chí Minh, “trồng người” là một chiến lược vừa cơ bản, lâu dài, vừa là quốc sách hàng đầu của Đảng và Nhà nước Việt Nam. Con người vừa là mục tiêu, vừa là động lực của cách mạng, do đó, phải đặt con người vào vị trí trung tâm của sự phát triển, phải thường xuyên giáo dục, đào tạo, rèn luyện con người. Trong chiến lược “trồng người”, giáo dục đóng vai trò quyết định. Năm 1994, Tổ chức Giáo dục, Khoa học và Văn hóa của Liên hiệp quốc (UNESCO) từng khẳng định, không có một sự tiến bộ và thành đạt nào có thể tách khỏi sự tiến bộ và thành đạt trong lĩnh vực giáo dục của quốc gia đó. Và những quốc gia nào coi nhẹ giáo dục hoặc không đủ tri thức và khả năng cần thiết để làm giáo dục một cách có hiệu quả thì số phận của quốc gia đó xem như đã an bài và điều đó còn tồi tệ hơn cả sự phá sản.

Chủ tịch Hồ Chí Minh đã nhiều lần khẳng định vai trò của giáo dục đối với sự hình thành nhân cách con người. Một mặt, giáo dục là sự tác động có mục đích, có hệ thống, theo một tổ chức chặt chẽ, nó phác thảo trước mô hình nhân cách cần đạt đến. Mặt khác, giáo dục truyền lại những thành tựu của nền văn minh xã hội theo con đường ngắn nhất, hiệu quả nhất. Nhân cách con người được hoàn thiện bởi một nền giáo dục xã hội và tự giáo dục toàn diện sẽ trở thành những người vừa “hồng”, vừa “chuyên”, vừa có phẩm chất, vừa có năng lực; những công dân tốt, những cán bộ tốt. Từ đó sẽ thực hiện thắng lợi mục tiêu xây dựng một nước Việt Nam mới.

Chủ tịch Hồ Chí Minh cho rằng, mỗi con người đều có cái thiện và ác ở trong lòng, ta phải làm thế nào cho phần tốt trong mỗi con người nảy nở như hoa mùa xuân. Thông qua giáo dục thì cái thiện trong mỗi con người sẽ ngày càng nhiều thêm và cái ác sẽ mất dần đi. Tuy vậy, Chủ tịch Hồ Chí Minh không coi giáo dục là yếu tố vạn năng, là tất cả, mà chỉ là phần chủ đạo, phần nhiều. Người viết:

*“Ngủ thì ai cũng như lương thiện,
Tỉnh dậy phân ra kẻ dữ hiền.
Hiền dữ đâu phải là tính sẵn,
Phần nhiều do giáo dục mà nên”* (Hồ Chí Minh, *Toàn tập*, tập 3, tr.413).

Để có những con người vừa “hồng” vừa “chuyên”, Chủ tịch Hồ Chí Minh thường xuyên quan tâm việc xây dựng một nền giáo dục toàn diện và khẳng định: *Nền giáo dục đó phải kết hợp một cách nhuần nhuyễn giữa đức dục, trí dục, thể dục, mỹ dục, nhằm đào tạo ra những con người có tri thức, có lý tưởng, có đạo đức, có sức khỏe, có thẩm mỹ.* Người nói: *“Trong việc giáo dục và học tập, phải chú trọng đủ các mặt: đạo đức cách mạng, giác ngộ xã hội chủ nghĩa, văn hóa, khoa học - kỹ thuật, lao động và sản xuất”* [8, tr.647].

Trong hoàn cảnh đất nước thực hiện đồng thời hai nhiệm vụ chiến lược, vừa có chiến tranh, vừa có hòa bình, Chủ tịch Hồ Chí Minh càng coi trọng vai trò của giáo dục. Người nói: *“không có giáo dục, không có cán bộ, thì cũng không nói gì đến kinh tế, văn hóa”* [6, tr.345]. Văn hóa, giáo dục là một mặt trận quan trọng trong công cuộc xây dựng chủ nghĩa xã hội ở miền Bắc và đấu tranh thực hiện thống nhất nước nhà.

Theo Người, xây dựng chủ nghĩa xã hội, phát triển sản xuất, phát triển khoa học kỹ thuật và giáo dục - đào tạo gắn bó chặt chẽ với nhau. Muốn xây dựng chủ nghĩa xã hội thì phải tăng gia sản xuất. Muốn tăng gia sản xuất thì phải có kỹ thuật cải tiến. Muốn sử dụng kỹ thuật tốt thì phải có văn hóa. Người nhấn mạnh: nước nhà đang khôi phục kinh tế, phát triển văn hóa, mà muốn khôi phục kinh tế, phát triển văn hóa cần phải đào tạo cán bộ, cán bộ phải có văn hóa làm gốc. Bởi muốn xây dựng chủ nghĩa xã hội phải có học thức, chủ nghĩa xã hội cộng với khoa học chắc chắn sẽ đưa loài người đến hạnh phúc vô tận. Con người được giáo dục toàn diện sẽ trở thành những con người mới - chủ nhân tương lai của đất nước, góp phần thực hiện thắng lợi mục tiêu dân giàu, nước mạnh. Đối với con người mới xã hội chủ nghĩa, Chủ tịch Hồ Chí Minh càng nhấn mạnh đến tầm quan trọng của giáo dục. Người khẳng định, tiền đồ của dân tộc sẽ ra sao một phần quan trọng là do sự nghiệp giáo dục trực tiếp quyết định. Trong đó, thầy cô giáo là lực lượng đặc biệt thực hiện sự nghiệp giáo dục ấy. Không có thầy cô giáo thì không có giáo dục, vì các thầy cô giáo có nhiệm vụ nặng nề và vẻ vang là đào tạo cán bộ cho dân tộc, cho mọi ngành hoạt động... Do đó, theo Người, xã hội cần quan tâm, tạo điều kiện tốt cho các thầy cô giáo đứng vững trong vị trí và trách nhiệm của mình, để họ hoàn thành nhiệm vụ trong sự nghiệp trồng người.

3. “Một dân tộc dốt là một dân tộc yếu”

Theo Chủ tịch Hồ Chí Minh, dốt nát là nguyên nhân cơ bản của yếu hèn và sai lầm. Dốt thì dại, dại thì hèn. Người coi dốt nát là một trong ba loại giặc cần phải tiêu diệt (giặc đói, giặc dốt và giặc ngoại xâm). Năm 1921, trong bài *Gửi thanh niên An Nam*, Chủ tịch Hồ Chí Minh đã nhắc nhở: “*Hỡi Đông Dương đáng thương hại! Người sẽ chết mất, nếu đám thanh niên già cỗi của Người không sớm hồi sinh*” (Hồ Chí Minh, *Toàn tập*, tập 2, tr.133). Sau khi tiếp thu chủ nghĩa Mác – Lê-nin, từ năm 1925, Chủ tịch Hồ Chí Minh đã trực tiếp truyền bá chủ nghĩa Mác – Lê-nin về Việt Nam, thức tỉnh nhiều lớp thanh niên yêu nước lúc bấy giờ. Những thanh niên Việt Nam yêu nước được tập hợp trong tổ chức Hội Việt Nam cách mạng thanh niên là lớp học trò đầu tiên được Người trực tiếp đào tạo, bồi dưỡng để trở thành những hạt nhân vừa “hồng” vừa “chuyên” của Đảng CSVN sau này. Đó là lớp đầu tiên trong sự nghiệp “trồng người” của Chủ tịch Hồ Chí Minh.

Khi Cách mạng tháng Tám (1945) thành công, Chủ tịch Hồ Chí Minh cùng Chính phủ Việt Nam đã sớm quan tâm đến việc thực hiện chiến lược “trồng người”, đào tạo, vun trồng cho các thế hệ mai sau. Để thực hiện chiến lược thành công, việc đầu tiên cần làm là phải xóa mù chữ cho nhân dân. Trong phiên họp đầu tiên của Chính phủ lâm thời (03-9-1945), Chủ tịch Hồ Chí Minh đề ra 6 nhiệm vụ cấp bách của chính quyền mới, trong đó có 2 nhiệm vụ về giáo dục, đó là “*cần mở một chiến dịch để chống nạn mù chữ*” và “*giáo dục lại tinh thần nhân dân bằng cách thực hiện: CÁN, KIỂM, LIÊM, CHÍNH*”. Người

chỉ rõ: *Một trong những công việc phải thực hiện cấp tốc lúc này là nâng cao dân trí, bởi không một quốc gia nào có thể tiến hành xây dựng một chế độ xã hội mới và bảo vệ Tổ quốc thành công trong điều kiện văn hóa, dân trí, đạo đức, tinh thần xã hội thấp kém* (Hồ Chí Minh, *Toàn tập*, tập 4, tr.7). Chưa đầy một tuần sau ngày độc lập, ba sắc lệnh quan trọng về giáo dục đã được Người kí và ban hành: Sắc lệnh 17-SL, thành lập Nha Bình dân học vụ, Sắc lệnh 19-SL, quy định mọi làng phải có lớp học bình dân, và Sắc lệnh 20-SL, cưỡng bách học chữ Quốc ngữ không mất tiền. Một nền giáo dục mới - nền giáo dục của nước Việt Nam độc lập được Người nêu rõ trong Thư gửi các học sinh: *“Ngày nay, các em được cái may mắn hơn cha anh là được hấp thụ một nền giáo dục của một nước độc lập, một nền giáo dục nó sẽ đào tạo các em nên những người công dân hữu ích cho nước Việt Nam, một nền giáo dục làm phát triển hoàn toàn những năng lực sẵn có của các em... Non sông Việt Nam có trở nên tươi đẹp hay không, dân tộc Việt Nam có bước tới đài vinh quang để sánh vai với các cường quốc năm châu được hay không, chính là nhờ một phần lớn ở công học tập của các em”* (Hồ Chí Minh, *Toàn tập*, tập 4, tr.34). Cũng ngay trong năm 1945, Chủ tịch Hồ Chí Minh đã chỉ đạo mở các khóa huấn luyện cán bộ bình dân học vụ. Khóa huấn luyện đầu tiên được mang tên Hồ Chí Minh. Đồng thời, Người kí Sắc lệnh thành lập Ban Đại học Văn khoa, Sắc lệnh thành lập Hội đồng cố vấn học chính... từng bước định hình nền giáo dục mới, với một hệ thống quan điểm hiện đại, đó là: dân

chủ hóa về mục tiêu phát triển; dân tộc và đại chúng hóa về tổ chức đào tạo; nhân văn hóa về nội dung đào tạo; khoa học hóa về phương pháp đào tạo; xã hội hóa về quản lí đào tạo.

Không chỉ quan tâm hoàn thiện thể chế và bộ máy của nền giáo dục mới, Chủ tịch Hồ Chí Minh còn khởi động cho toàn dân tham nhuần tư tưởng “dân mạnh thì nước giàu”, “dân cường thì nước thịnh”. Người kêu gọi mọi người phải làm cho dân tộc Việt Nam trở thành một dân tộc thông thái, xứng đáng với nước Việt Nam độc lập. Hưởng ứng lời kêu gọi của Người, nhiều trường học cho thanh thiếu niên, cho đồng bào các dân tộc, cho phụ nữ, phụ lão... được khai giảng, cả nước sôi nổi với phong trào bình dân học vụ, diệt “giặc dốt”. Từ một nước với 95% dân số mù chữ, sau một khoảng thời gian nỗ lực, nhiều làng xã ở nước ta đã xóa nạn mù chữ và có nhiều “chiến sĩ diệt dốt” đã được vinh danh.

Nội dung giáo dục theo tư tưởng Hồ Chí Minh bao gồm: giáo dục lí luận chính trị; giáo dục văn hóa, chuyên môn nghiệp vụ; giáo dục phong cách, đạo đức cách mạng. Trong đó, giáo dục phong cách, đạo đức cách mạng là yêu cầu đầu tiên phải có, bởi có đạo đức cách mạng thì mới hi sinh tận tụy, mới hoàn thành được nhiệm vụ cách mạng vẻ vang.

Ngày nay, nhân loại đang bước vào một nền văn minh trí tuệ, một nền kinh tế tri thức, một xã hội thông tin. Thế giới đang trong cuộc chạy đua về tốc độ trong hệ thống kinh tế - xã hội, vì vậy, người ta nói, muốn biết tương lai một dân tộc ra sao

hãy nhìn vào hiện tại xem dân tộc đó đang làm giáo dục như thế nào? Trong nền kinh tế tri thức, ưu thế không hoàn toàn lệ thuộc vào các nhân tố truyền thống như tài nguyên, đất đai, nhân công... mà nhân tố có ý nghĩa quyết định là trí tuệ con người, là đội ngũ lao động chất lượng cao, là chất xám của các chuyên gia. Việt Nam muốn “sánh vai với các cường quốc năm châu”, trước tiên phải làm tốt chiến lược “trồng người” theo tư tưởng Hồ Chí Minh. Chỉ có đi bằng con đường phát triển giáo dục, phát triển năng lực sẵn có trong mỗi con người, chúng ta mới có thể đi tắt, đón đầu, phát huy thế mạnh của con người Việt Nam (yêu nước, ham học, thông minh, sáng tạo...) để xây dựng và phát triển đất nước. Tư tưởng Hồ Chí Minh về vai trò của giáo dục trong chiến lược “trồng người” là kim chỉ nam để Đảng và nhà nước Việt Nam xây dựng đường lối giáo dục và đào tạo trong tiến trình công nghiệp hóa, hiện đại hóa của đất nước.

Đại hội đại biểu toàn quốc lần thứ VII của Đảng (năm 1991) đã xác định, cùng với khoa học công nghệ, “giáo dục là tương lai của dân tộc”, là “quốc sách hàng đầu”, đóng vai trò quan trọng trong sự nghiệp xây dựng chủ nghĩa xã hội và là một động lực đưa đất nước thoát khỏi nghèo nàn lạc hậu, vươn lên trình độ tiên tiến của thế giới. Giáo dục là tương lai của dân tộc, tức là tương lai của con người, của mọi người, vì sự phát triển tự do của mỗi người là điều kiện cho sự phát triển tự do của tất cả mọi người. Chủ tịch Hồ Chí Minh nói: “*Muốn có chủ nghĩa xã hội, phải có con người xã hội chủ nghĩa; muốn có*

con người xã hội chủ nghĩa, phải có tư tưởng xã hội chủ nghĩa”. Trước hết ở đây là đào tạo, rèn luyện, xây dựng con người, là chiến lược “trồng người” (Hồ Chí Minh, *Toàn tập*, tập 7, tr.595).

Tại Đại hội đại biểu toàn quốc lần thứ IX (năm 2001), Đảng CSVN một lần nữa khẳng định “Giáo dục là quốc sách hàng đầu”, “đầu tư cho giáo dục là đầu tư cho phát triển”, Phát triển giáo dục và đào tạo là một trong những động lực quan trọng thúc đẩy sự nghiệp công nghiệp hóa, hiện đại hóa, là điều kiện để phát huy nguồn lực con người - yếu tố cơ bản để phát triển xã hội, tăng trưởng kinh tế nhanh và bền vững (Đảng Cộng sản Việt Nam, 2001, tr.108-109).

4. Kết luận

Chủ tịch Hồ Chí Minh đã đi xa, nhưng sự nghiệp “trồng người” của Người vẫn luôn được tỏa sáng được toàn Đảng, toàn dân thực hiện nghiêm túc. Trong công cuộc đổi mới, bước vào giai đoạn đầy mạnh công nghiệp hóa – hiện đại hóa, Đảng và Nhà nước luôn coi giáo dục – đào tạo và khoa học – công nghệ là quốc sách hàng đầu. Sự nghiệp giáo dục của nước ta qua ba mươi năm đổi mới đã thu được những thành tựu có ý nghĩa quan trọng trong việc thực hiện sứ mệnh nâng cao dân trí, đào tạo nhân lực và bồi dưỡng nhân tài. Tuy nhiên, đến nay, giáo dục nước ta vẫn chưa thực sự trở thành “quốc sách hàng đầu”, động lực quan trọng nhất cho phát triển; thậm chí còn không ít hạn chế, yếu kém, nhất là về chất lượng giáo dục và công tác quản lý. Để có thể cơ bản trở thành một nước công nghiệp theo hướng hiện đại vào năm 2020, Hội nghị Ban Chấp hành

Trung ương Đảng lần thứ VI, khóa XI (tháng 10-2012), chủ trương đổi mới căn bản và toàn diện giáo dục và đào tạo, nhằm đáp ứng yêu cầu công nghiệp hóa, hiện đại hóa trong điều kiện kinh tế thị trường định hướng xã hội chủ nghĩa và hội nhập quốc tế. Hiện nay, Bộ Giáo dục và Đào tạo cùng với các ban, ngành, các trường học trên cả nước đang ra sức thực hiện đề án “đổi mới

căn bản và toàn diện giáo dục và đào tạo”, nhằm đưa nền giáo dục Việt Nam tiến thêm những nấc thang phát triển mới, có khả năng đào tạo những con người mới vừa “hồng” vừa “chuyên”, có năng lực, có phẩm chất, có sức cống hiến để đưa đất nước “sánh vai cùng các cường quốc năm châu” theo lời Chủ tịch Hồ Chí Minh.

TÀI LIỆU THAM KHẢO

Đảng Cộng sản Việt Nam (2001), *Văn kiện Đại hội đại biểu toàn quốc lần thứ IX*. Hà Nội: NXB Chính trị Quốc gia.

Hồ Chí Minh. (2012). *Toàn tập*, tập 2. Hà Nội: NXB Chính trị Quốc gia.

Hồ Chí Minh. (2012). *Toàn tập*, tập 3. Hà Nội: NXB Chính trị Quốc gia.

Hồ Chí Minh. (2012). *Toàn tập*, tập 4. Hà Nội: NXB Chính trị Quốc gia.

Hồ Chí Minh. (2012). *Toàn tập*, tập 7. Hà Nội: NXB Chính trị Quốc gia.

Hồ Chí Minh. (2012). *Toàn tập*, tập 10. Hà Nội: NXB Chính trị Quốc gia.

Hồ Chí Minh. (2012). *Toàn tập*, tập 11. Hà Nội: NXB Chính trị Quốc gia.

Hồ Chí Minh. (2012). *Toàn tập*, tập 12. Hà Nội: NXB Chính trị Quốc gia.